

Andrzej Litwornia

Polonistyka na uczelniach włoskich

Postscriptum nr 1(53), 269-273

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ LITWORNIA
Università degli Studi di Udine

Polonistyka na uczelniach włoskich

Tradycja polonistyczna na Uniwersytecie w Udine jest zaledwie trzydziestoletnia. W połowie lat 70. język polski stanowił początkowo niestatutowy przedmiot na Wydziale Języków Obcych, istniejącym od 1969 r. jako friulańska filia Uniwersytetu w Trieście. Od 1978 r. Uniwersytet w Udine usamodzielniał się i wówczas to zajęcia polonistyczne o charakterze okresowo autoryzowanej dyscypliny prowadził prof. Luigi Cini (1910—1983), kierujący katedrą języka polskiego Uniwersytetu „Cà Foscari” w Wenecji oraz polonistyczną sekcją uniwersytetu padewskiego. Od roku akademickiego 1979—1980 tutejszą Katedrę Języka i Literatury Polskiej objął dojeżdżający z Bolonii Ryszard K. Lewański (1918—1996), od początku lat osiemdziesiątych *professore associato*. Zasłużony bibliograf i historyk związków kulturalnych Polski z Włochami i prezes Towarzystwa im. A. Mickiewicza w Bolonii, wykładał wcześniej język i literaturę polską na uniwersytetach amerykańskich, a przed przyjazdem do Udine uczył na Państwowym Uniwersytecie w Pizie.

Właściwy rozwój tej najbardziej wysuniętej na północny wschód włoskiej placówki polonistycznej, posiadającej od końca 1980 r. lektorat kontraktowy, a od 1984 r. również stały etat asystenta (obecnie *ricercatore*), datować można na początek lat osiemdziesiątych. Studentów było wówczas stosunkowo dużo, w tym wolnych słuchaczy, co było efektem zainteresowania kulturą narodu, z którego wywodził się Jan Paweł II, jak i kraju walczącej „Solidarności”.

Wykłady profesora Lewańskiego, niez mordowanego zbieracza i badacza włoskich poloników, miały na celu przede wszystkim zapoznanie studentów

z tradycjami polskiej literatury i kultury oraz powinowactwami polsko-włoskimi, choć oczywiście nie tylko do nich się ograniczały. I tak np. w drugiej połowie lat 80. (w latach akademickich 1986—87 i 1988—1989) przedmiotem wykładów monograficznych była polska literatura współczesna oraz wybrane zagadnienia polskiej kultury literackiej XIX i XX w., a z kolei w roku akademickim 1988—1989 tematem były stosunki włosko-polskie (ze szczególnym uwzględnieniem związków z regionem) oraz kontakty uniwersyteckie między obu narodami od XV wieku po rozbiory.

Jesienią w 1983 r. na Uniwersytecie w Udine odbyła się najpoważniejsza w skali włoskiej sesja naukowa poświęcona 300-leciu zwycięstwa wiedeńskiego, w której wzięli udział specjaliści z Polski oraz tutejsi badacze. Tu też w 1983 r. odbył się II Krajowy Zjazd Włoskich Polonistów. W tym czasie nawiązana została współpraca uczelni w Udine z Uniwersytetem Jagiellońskim, do dzisiaj sprawnie funkcjonująca.

Staraniom prof. Lewańskiego, „ambasadora Polski” w Bolonii, zawdzięcza Udine bogaty księgozbiór polonistyczny, stworzony przez niego właściwie od podstaw.

Po odejściu prof. Lewańskiego na emeryturę jesienią 1990 r. nastąpił dwuletni okres nieuniknionych zastępstw i wówczas, obok absolwenta florenckiej polonistyki, dr. Silvana De Fantiego, wydawcy indeksu do kompendium Ciampiego, tłumacza Norwida i Wyspiańskiego na język włoski, zatrudnionego od 1983, podjęła również pracę dr Giovanna Tomassucci. W latach 1991—1995 powierzono jej etat drugiego asystenta, który ostatecznie został przeniesiony do Genui. Konkurs na stanowisko profesora polonistyki w Udine wygrał w 1992 r. wrocławski historyk literatury staropolskiej dr Andrzej Litwornia, wychowanek prof. Czesława Hernasa, w latach 1979—1984 lektor języka polskiego na rzymskim uniwersytecie „La Sapienza”, później profesor kontraktowy tejże uczelni, a następnie lektor we Florencji.

W pierwszej połowie lat osiemdziesiątych ukazały się dwa pierwsze tomy czasopisma „Est-Europa”, które kontynuowano w formie materiałów dydaktycznych. W ten sposób wydano m.in. dwutomową i dwujęzyczną antologię poezji polskiej od średniowiecza do Młodej Polski oraz zachowane fragmenty przekładu *Pana Tadeusza* pióra Oskara Skarbka-Tłuchowskiego. W roku 1990 nakładem Instytutu wydany został poświęcony prof. Lewańskiemu tom *Munera polonica et slavica*. W tej samej serii ukazał się indeks do bibliografii Ciampiego, sporządzony przez Silvana De Fantiego, w ostatecznej wersji opublikowany w r. 2000 pt. *Per leggere Ciampi*, umożliwiający praktyczne korzystanie z pionierskiego dzieła toskańskiego bibliografa.

W tymże samym 2000 roku ukazała się antologia dzienników polskich podróżników i pielgrzymów we Friuli i Wenecji Julijskiej, zatytułowana *Porta d'Italia*, której kuratorem naukowym był prof. Andrzej Litwornia, a współtłumaczką Lucia Burello.

W pierwszych latach, a więc od roku 1992—1993 prof. Litwornia prowadził wykłady m.in. o Henryku Sienkiewiczu jako duchowym przywódcy zagrożonego narodu, zajmował się filo- i antysemityzmem w literaturze polskiej w XIX i XX w., paradoksami „sarmackiej” polskości od Mickiewicza do Gombrowicza, polską poezją barokową w kontekście zachodnioeuropejskim oraz Ignacym Krasickim i związkami Adama Mickiewicza z Włochami.

Uniwersytet w Udine był obok Politechniki w Turynie jedną z uczelni, które eksperymentalnie wprowadziły nowy tok trzyletnich studiów o rok wcześniej niż pozostałe. Pozwoliło to na zachowanie autonomii Instytutu, który ostatecznie stał się Departamentem Języków i Kultur Europy Środkowo-Wschodniej, nie tracąc tym samym charakterystyki uniwersyteckiego centrum studiów slawistycznych. Również katedra w Udine — dr Silvano De Fanti, lektorka — dr Jolanta Kowalska Durazzano). W latach 1998—2004 prof. Litwornia pełnił funkcję dyrektora *Centro Linguistico e Audiovisivi*, co zbiegło się z przeniesieniem Departamentu i CLAV do zabytkowego budynku w centrum miasta. W Departamencie obecnie naucza się języka i literatury chorwackiej, czeskiej, polskiej, rosyjskiej, serbskiej, słoweńskiej i węgierskiej; istnieje także studium języka staroцеркiewnego.

Nowy tok studiów zapewnił zadowalający nabór wśród studentów, których w sekcji polskiej jest obecnie ponad dziesięcioro na każdym z trzech lat. W ramach współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim studenci tutejszej polonistyki wyjeżdżają corocznie na dwutygodniowy kurs języka i kultury polskiej, organizowany specjalnie dla nich w drugim semestrze. Po połowie lat dziewięćdziesiątych w Udine studiowało średnio około dziesięcioro studentów krakowskich w ramach międzynarodowego programu Tempus, dzięki czemu przez trzy lata ponad sześćdziesięcioro młodych Polaków przewinęło się przez tę uczelnię. W ramach programu Socrates-Erasmus wymiana zorganizowana została inaczej.

Od połowy ostatniego dziesięciolecia ubiegłego wieku nawiązana została również wymiana studentów i profesorów z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Uniwersytetu Warszawskiego. Najbardziej widocznym efektem tych działań jest opublikowany w roku 2002 tom *Cinque letterature oggi. Atti del Convegno Internazionale. Udine, novembre-dicembre 2001* a cura di A. Cosentino, poświęcony aktualnemu stanowi literatury rosyjskiej, pol-

skiej, serbskiej, czeskiej i węgierskiej. Ze strony polskiej wzięli udział: Olga Tokarczuk, Edward Balcerzan, Julian Kornhauser, Piotr Łuszczkiewicz, Jarosław Mikołajewski, Jerzy Jarzębski oraz Jerzy Franczak.

Na początku grudnia 2004 roku gośćmi uniwersytetu byli Ryszard Kapuściński i Jarosław Mikołajewski, co wiązało się z opublikowaniem przez *Forum Editrice Universitaria Udinese* zbioru poezji najślawniejszego polskiego reportera w dwujęzycznej wersji, a więc w przekładzie Silvana De Fantiego, *Taccuino d'appunti*. Doktor De Fanti jest również autorem rozdziału poświęconego literaturze polskiej od 1956 roku do końca stulecia w redagowanej przez prof. Marinelliego *Historii literatury polskiej*, wydanej w tymże roku w serii „Piccola Biblioteca Einaudi. Saggistica letteraria e linguistica. Nuova serie nr 261”. Prof. Litwornia poza swoją regularną współpracą naukową ze specjalistycznymi periodykami w Polsce, zebrał w wydanym w roku 2003 przez Instytut Badań Literackich PAN tomie *W Rzymie zwyciężonym Rzym niezwykczony. Spory o wieczne miasto (1575—1630)* własne studia dotyczące obrazu Rzymu w kulturze polskiej przełomu renesansu i baroku. W druku są dwie kolejne jego książki — pierwsza poświęcona znajomości Dantego w Polsce od XV do XX wieku, zatytułowana roboczo *Dantego któż się odważy tłumaczyć?*, przewidziana — jak i poprzednia — do serii *Studia Staropolskie IBL PAN*; druga to albumowa kronika pobytu Mickiewicza we Włoszech — *Rzym mnie zagłuszył. Mickiewicz nad Tybrem 1829—1831*, związana z Rokiem Mickiewiczowskim.

Wieloletnia lektorka, dr Jolanta Kowalska Durazzano, absolwentka toruńskiej humanistyki oraz sławistyki w Udine, prowadzi zajęcia zgodnie z najnowszymi zaleceniami nie tylko włoskiego toku studiów, ale przede wszystkim w oparciu o bieżące zasady dydaktyki języka polskiego jako obcego. Pozostaje bowiem w stałym kontakcie z krajowymi ośrodkami uniwersyteckimi, biorąc udział w kursach dla lektorów języka polskiego dla cudzoziemców.

Dr De Fanti naucza zasad gramatyki oraz zajmuje się teorią i praktyką tłumaczenia na język włoski polskich tekstów literackich XX wieku. Na jego seminarium studenci wprawiają się w sztukę przekładu oraz analizują krótkie utwory polskiej literatury współczesnej.

Profesor Litwornia prowadzi trzyletni kurs literatury i kultury polskiej, ograniczony w części literaturoznawczej, natomiast rozszerzony o elementy historyczno-geograficzne, o podstawy wiedzy o polskim teatrze, filmie i sztuce. Wymagania nowego, trzyletniego toku studiów, który nie odbiega od polskich studiów licencjackich są bowiem skromniejsze i dostosowane do kierunku, który nazywa się *Mediazione linguistica e culturale*. Ilość godzin

poświęconych praktycznej nauce języka jest w tym programie większa, niestety kosztem tradycyjnej formuły polonistycznej. Do końca roku 2004 tradycyjne studia magisterskie na polonistyce w Udine ukończyło około trzydzieścioro studentów, a w tym roku po raz pierwszy będziemy mieli także absolwentów kursu trzyletniego.